

KALENDAR

Pucanj u predsjednika Lincolna

1865. Poluludi glumac John Wilkes Booth, fanatični pristalica upravo poraženoga Jugga, pucao je 14. travnja 1865. u predsjednika Abrahama Lincolna (na slici) za izvedbe komedije »Naš američki rodak« u Fordovu kazalištu u Washingtonu.

Pucanj je ostao nečujan u općem smijehu u gledalištu, no Predsjednikova je glava odmah klonula i tada su se svi u loži okrenuli. Savršeno miran, ubojica je samo dobio, na latinskom: »Uvijek tako s tiranima!« Booth je zatim iskočio iz lože na pozornicu, pri tom slomio nogu i kraj zaprepaštenih ljudi odšepao kroz stražnji ulaz kazališta.

Predsjedniku nije bilo spasa. Devet je sati trajala agonija, sve dok se ujutro, 15. travnja, u sedam sati i dvadeset dvije minute nad mrtvo tijelo nije nagnuo ministar Stanton i rekao: »Od sada on pripada vremenu!«

Taj bezumni hitac, koji je usmrtio jednog od najvećih američkih predsjednika, izazvat će zgražanje i iskrenu tugu, osobito na Jugu SAD-a, koji je od blagog i razumnog Lincolna očekivao da ga poštedi odmazde i strahota okupacije.

Dok je s pozornice odjekivao završni monolog vesele komedije, Booth je neopazice ušao u predsjedničku ložu. U desnoj je ruci držao pištolj s jednim metkom, mali »derringer«, u lijevoj bodež da bi dovršio zamisao ako metak ne učini svoje.

Esperanto Ludwika Zamenhafa

1917. Poljski liječnik Ludwik Lazar Zamenhof, koji nam je ostavio u naslijeđe jedini do danas živi umjetni jezik, umro je 14. travnja 1917. u Varšavi (rođio se 1859.).

ručnik novostvorena jezika »Lingvo internacia«, koji je stekao veliku popularnost i još je danas u širokoj uporabi.

Radio je kao okulist u Varšavi i dolazio u dodir s pacijentima raznovrsnih vjera i narodnosti koji su govorili i različitim jezicima. To ga je podsjetilo na rodni Bjastok u kojem su se govorila četiri jezika i ponukalo ga da pokuša stvoriti jezik za opće razumijevanje među svim narodima.

Nije u tome bio prvi, ali je bio najuspješniji. Objavio je pod pseudonimom Dr. Esperanto pri-

rodor esperanta pokušati će zaustaviti Jaspersen, De Beaufront i Couturat svojim međunarodnim jezikom »ido«, jedinom umjetnom jezikom tvorevinom koja je imala nekog uspjeha, osim dakako esperanta, i to zapravo zato što se i sam temeljio na esperantu.

Osobito između dvaju svjetskih ratova esperanto je bio vrlo popularan, a njime su se uvelike služili članovi raznih društva i udruženja, kulturnih, političkih...

Ubio se Vladimir Majakovski

1930. U moskovskom uredu, pretrpanom knjigama, na Maloj Lubianski nedaleko od Crvenog trga, odjeknuo je 14. travnja 1930. hitac protesta-ruskog pjesnik

Napušta pjesničku tradiciju i u svemu se prilagođuje nemirnom suvremenom životu. Njegov su stihovi prepuni riječi žargona, on stvara kovance i neologizme, služi se i nepoznatim metaforama, a najčešće hiperbolama.

Vladimir Majakovski, čovjek kojega je Staljin nazivao »pjesnikom epohe«, počinio je samoubojstvo.

»Točku metka na kraju« stavio je zbog mnogih osobnih nedaća i društvenih okolnosti u tadašnjem Sovjetskom Savezu u kome se počela osjećati Staljinova strahovlada.

Toga travanjskoga jutra Majakovski je, kao nekoliko godina prije Jesenjin, shvatio da je vrijeme i za njega postalo preteško.

Rođen 1893. u gruzijskom selu Bagdadi, u obitelji šumara, već za revolucije 1905. sudjelovao je u demonstracijama protiv carskoga samodržavlja, a iduće godine, poslije očeve smrti, prešao je s obitelji u Moskvu.

Upisao se u školu slikarstva i kiparstva. Upoznao je organizatora ruskog futurizma Burljuka, što je utjecalo na njegovo opredjeljenje kao pisca i pjesnika: želi stvoriti novu poeziju urbanističkoga revolucionarnoga razdoblja.

Kada je izbila Listopadska revolucija Majakovski se među prvima stavlja u službu novoga sovjetskoga poretka i radi na stvaranju »umjetnosti ljevice« u utilitarskičkom duhu. Sve se više uklapao u programske i agitacijske težnje nove vlasti pa mnogo ističe estradni, govornički stil.

U svojim pjesmama upravlja najoštriju satiričku oštricu protiv malograđanštine i birokracije, a kritizira i druge negativne društvene pojave u Sovjetskom Savezu. Koliko god je služio svom proroštvu i zbog njega napustio »gospodske vrtove poezije«, pjesnik kaže za sebe da se »smirivao grubo stajući na grlo vlastitog pjesništva i da su mu »od agitpora trnuli zubi«.

Poslije u »Jubilarnoj pjesmi«, »pjesmi posvećenoj Puškinu«, najavljuje svoju smrt, duboko razočaran u sebe i u tadašnje društvene uvjete: »Uskoro ću umrijeti i postati nijem...«

Samo ti obećaj! Ta što škodi obećati? Svatko može biti bogat obećanjima. (Ovidije)

»Najveća moguća mentalna nelagoda«

Negroponteova je zadaća, dakle, bila osigurati da Kongres i američka javnost ne budu svjesni da administracija uspostavlja i obučava mini talibane ne bi li tako mogla nastaviti svoj džihad protiv nikaragvanske vlade i naroda.

List je dokumentirao jedan po jedan izvještaj pripremljen tijekom Negroponteova boravka i u kojima je veleposlanstvo lagalo o onome što se događalo u Hondurasu. Dok je veleposlanstvo 1982. godine tvrdilo da su studenti, seljaci, radnici i sindikati mogli neometano organizirati demonstracije, bilo je potpuno svjesno barem triju slučaja nestanka sindikalnih i studentskih čelnika djelovanjem *Battalion 316* i ELACH-a, honduraškog antikomunističkog oslobodilačkog krila, tajnovite skupine koja je radila za *Battalion 316* i za koju se vjeruje da je odgovorna za mnoge nestanke.

Veleposlanstvo je uporno tvrdilo da su Hondurašani koje bi policija uhitila bili izvedeni pred suca u roku 24 sata, iako je znalo da su mnogi uhićeni bili premješteni na tajne lokacije gdje ih obitelji nisu mogle naći.

Leševi nestalih Negroponteovo se osoblje pravilo da nema pojma, iako je samo 1982. godine u honduraškim novinama bilo objavljeno više od 300 članaka o studentskim i sindikalnim čelnicima koji su nestali i čiji bi leševi bili otkriveni u neoznačenim grobovima.

Činilo se da Amerikanci u Hondurasu nisu svjesni gotovo svakodnevnih prosvjeda koje su na ulicama glavnoga grada Tegucigalpe održavali prijatelji i obitelji nestalih. A barem se u jednom zabilježenom slučaju 1982. godine i sam Negroponte umiješao u oslobađanje jednoga para koji je držala honduraška paravoja infrastruktura - Oscara Reyesa, novinara koji je neskriveno podržavao sandiniste u Nikaragvi i njegove žene Glorije.

Njihovo je uhićenje pokrenulo tako bučne prosvjede i toliko novinskih članaka da je postojala opasnost da će se ta bu-

CIA je obećala da će istražiti nalaze *Baltimore Suna*, no nikad to nije učinila. Nije isporučila ni mnoge dokumente koje je tražila honduraška vlada pokušavajući zaliječiti rane istragom o vlastitom udjelu u postupcima *Battalionu 316*. A 1998. godine, republikanci su u Senatu spriječili izglasavanje zakona kojim bi se od vlade tražilo da s tih dokumenata skine oznaku tajnosti

ka čuti i u Sjedinjenim Državama i potaknuti zanimanje Kongresa. Cresencio S. Arcos, koji je tada bio glasnogovornik veleposlanstva, rekao je *Sunu* da je Negropontea upozorio kako će, bude li Reyesu i njegovoj ženi nanijeto kakvo zlo, »to biti katastrofa za našu politiku«.

On je rekao da je Negropontea tada potražio generala Alvareza, osnivača *Battalion 316* i tada već zapovjednika honduraške vojske, ne bi li izrazio svoju zabrinutost. Braćni je par pušten tjedan dana poslije, izveden pred sud i osuđen na šest mjeseci zatvora.

Šutnja Reyesovih

Dva tjedna prije isteka kazne, dopušteno im je otići u Sjedinjene Države pod uvjetom da šute o torturi koju su izdržali. Uvjet im je iznio osobno Alvarez, rekli su Reyesi, koji sada žive u Vienni, u Virginiji. I američko je veleposlanstvo u javnosti šutjelo o slučaju Reyesovih.

Kad je 1989. godine Negropontea prolazio saslušanja pred senatorskim Odborom za vanjske poslove prije postavljanja za veleposlanika u Meksiku, pitali su ga i o *Battalionu 316* i ostalim kršenjima ljudskih prava u Hondurasu.

»Nikad nisam vidio uvjerljivije podatke da su oni upleteni u ikakve aktivnosti slične određenim smrtni«, odgovorio je. Najprije je odbio komentirati članke iz *Baltimore Suna*, no nekoliko je mjeseci kasnije popustio i u jednom intervjuu 1995. godine rekao da ostaje pri tvrdnjama koje je iznio u senatorskim saslušanjima za imenovanje. Uporno je tvrdio da je poticao vladu na bolje provođenje ljudskih prava, no da je općenito ta zemlja bila na putu prema demokraciji. »Ni za čim što smo poduzeli vodeći američku politiku (u Srednjoj Americi) ne kajem se«, rekao je *Sunu*.

Negropontea je poslije poslao jednim od ključnih članova ekipe Geor-

Što se događalo u Hondurasu?

gea W. Busha koja osigurava prevlast Amerike u svjetskom poretku poslije 11. rujna: 14. rujna 2001., tri dana poslije napada, Senat Sjedinjenih Država potvrdio ga je kao stalnog predstavnika Sjedinjenih Država pri Ujedinjenim narodima.

Dokumenti dokazuju

Time je postao graditeljem međunarodne koalicije za borbu protiv terorizma - koalicije koju vodi ožalošćena i u slobodu zaljubljen američka vlada. *New York Times* je, 18. kolovoza 2001. u komentaru objavio da Negroponteovo pona-

šanje u Hondurasu treba temeljito istražiti prije nominacije za položaj pri UN-u, jer je to »simbolično važna dužnost, osobito na područjima ljudskih prava i pridržavanja zakona«.

Kad su već Negropontea i njegova ekipa propustili otkriti uvjerljive dokaze o zlodjelima *Battalion 316* i ELACH, honduraška vlada nije.

Ona je 1993. godine objavila izvješće pod naslovom »Činjenice govore same«, u kojem je vlada prihvatila odgovornost za zlodjela osamdesetih godina i nabrojila još 184 osobe kao nestale i vjero-

jatno mrtve. Hondurašani su poslije više puta pokušali izvesti svoje vojnike pred sud, pa su tako 1995. godine uhitili i optužili jedanaest bivših i tadašnjih vojnih časnika.

Amerikanci nikad nisu postupili tako iskreno i otvoreno, iako se iz dokumenata s kojih je skinuta oznaka tajnosti vidi koliko su *Battalion 316* stvorile, financirale i obučavale Sjedinjene Države.

Dokumenti, koji se najviše temelje na svjedočenju CIA-ina dužnosnika Richarda Stolza, pokazuju da je CIA prevezla članove jednoga odreda smrti na neko tajno mjesto u Sjedinjenim Državama gdje su ih obučavali i dali im opremu; da su ih obučavali u svojim bazama u Hondurasu te da je jedan dužnosnik CIA-e rutinski posjećivao tajni zatvor gdje su držali mnoge od otetih i gdje su ih mučili ne bi li odredima smrti pomogli analizirajući odgovore koje su batinama iscijedili iz zatočenika. CIA i danas tvrdi da nema dokaza koji bi poduprlj takve tvrdnje.

Ispitivanje i tortura

Baltimore Sun je također dobio i CIA-in priručnik s nadnevkom iz 1983. godine u kojem se opisuju metode ispitivanja i torture slične onima kakvima se služio *Battalion 316*. Među tim se tehnikama nalazila i »svuču sumnjivce do gola i držati ih zavezanih očiju« u sobama za ispitivanje »bez prozora, mračnim i zvučno izoliranim bez zahoda«.

Ispitivačima se savjetovalo da zatočenike tjeraju na stajanje u ukočenim položajima na dugo vrijeme i da im ne daju spavati. Savjetovalo se da se ljude uhićuje u iznenadnim racijama rano ujutro, ne bi li se tako postigla »najveća moguća mentalna nelagoda« - što je tipična taktika člana *Battalion 316*.

Baltimore Sun je iskopao još jedan dokument: priručnik Kubark, opis CIA-ine tehnologije iz

doba Vijetnamskog rata koji je savjetovao agentima koji su uspostavljali lokacije za ispitivanje da provjere električnu struju »kako bi transformatori i ostali uređaji za mijenjanje bili pri ruci u slučaju da trebaju« - što podsjeća na torturu elektrošokovima koja je bila još jedna od omiljenih metoda *Battalion 316*.

Nikad istražena mučenja

»Priručnik Kubark spominje se u jednom dopisu koji je pripremio osoblje Senatskog odbora za obavještajne djelatnosti o temi uloge CIA-e u Hondurasu, a neki ljudi iz obavještajnih krugova iz toga vremena vjeruju da su se tim priručnikom služili pri obuci Hondurašana.

Jedan je rekao da su neke lekcije iz priručnika bile gotovo doslovce zabilježene u bilješkama CIA-inih agenata koji su bili na nastavi.«

A nije *Battalion 316* ni trebao velike pouke o torturi. General Alvarez donio je tim postupcima, došavši iz Argentine, sa sobom jasan južnoamerički stil.

Žrtve torture koje su preživjele i mogle govoriti, kao i neki od samih mučitelje koje je u Kanadi, u Torontu, našao *Baltimore Sun*, opisali su metode, poput držanja zatočenikove glave pod vodom sve do davljenja, pričvršćivanja košare za muškarčeva muda i polaganog punjenja košare kamenjem, silovanje žena ili omotavanje zatočenikova lica gumenom maskom zvanom »la capucha« kojom bi ga se polako gušilo.

CIA je obećala da će istražiti nalaze *Baltimore Suna*, no nikad to nije učinila. Nije isporučila ni mnoge dokumente koje je tražila honduraška vlada pokušavajući zaliječiti rane istragom o vlastitom udjelu u postupcima *Battalion 316*. A 1998. godine, republikanci su u Senatu spriječili izglasavanje zakona kojim bi se od vlade tražilo da s tih dokumenata skine oznaku tajnosti.

(Nastavlja se)
»Crna knjiga Amerike« Petera Scowena upravo je objavljena u nakladi »Izvora« iz Zagreba (tel. 611 7714; izvori@izvori.com)

Nekoliko čestica prašine vječnosti

Ima i snova, dobrih i strašnih, koji upravljaju zaspalom Mathildom. Ponekad se dogodi da ih se sjeti pri buđenju. Zna da je trčala gubeći dah po pariškim ulicama, na selu, u Hossegorškoj šumi...

Ima i snova, dobrih i strašnih, koji upravljaju zaspalom Mathildom. Ponekad se dogodi da ih se sjeti pri buđenju. Zna da je trčala gubeći dah po pariškim ulicama, na selu, u Hossegorškoj šumi...

onosna je na svoje grudi, koje su okrugle, teške, nježnije od svile. Kada im miluje vrhove, ima želju da bude voljena. Voli se posve sama.

Mathilde je, kao i njezina izmišljena prabaka, lijepa vragolanka. Prije nego što zaspe, zamišlja se u nezgodnim situacijama, sve jedna nevjerojatnija od druge, iako se sve uvijek vrte oko iste proste teme: ona je žrtva neznanca - nikad zaista ne vidi njegovo lice - koji je negdje iznenadi u košulji, ne može se oduprijeti čudnoj želji za njom, mazi je, prijati joj, razgoličuje ju, dok se ona miri s neizbježnim gdje ga priziva svim svojim željama. Put je tako jaka.

Mathilde rijetko ima potrebu ići do krajnjih raspleta svojih buncanja da bi je ponijelo zadovoljstvo, ponekad tako neizbježno, tako oštro da joj se čini da se širi poput

zraka do njezinih nogu. Diči se tim užitkom i što je za njega sposobna, što je čini, tijekom nekoliko čestica prašine vječnosti, jednakom drugima.

Nikada, od objave njegova nestanka, Mathilde nije mogla podnijeti misao na svog zaručnika dok se zadovoljava. I ima dugih razdoblja kada se srami same sebe i mrzi se i kune se da će zatvoriti vrata nepoznatima.

Nekada, čak prije nego što su vodili ljubav i tijekom mjeseci kad je on bio na frontu, zadovoljavajući se, vidjela se samo s Manechom. Tako je to.

Ima i snova, dobrih i strašnih, koji upravljaju zaspalom Mathildom. Ponekad se dogodi da ih se sjeti pri buđenju. Zna da je trčala gubeći dah po pariškim ulicama, na selu, u Hossegorškoj šumi.

Ili silazi sa vlaka, na nepoznatoj stanici, možda da pronade Manecha, i vlak odlazi noseći sve njene kovčege, nitko ne može reći kamo ide, to je cijela jedna priča. Ili, dakle, ona leti u velikom salonu u Ulici la Fontaine, u Auteuilu, gdje sada žive njeni roditelji. Lebdi u razini stropa, između kristalnih lustera, spušta se, ponovno se diže i toliko to radi da je kad se probudi mokra od znoja. Dakle, dovoljno je. Mathilde se predstavila. Mogla bi tako nastaviti sati-

ma, to bi sigurno bilo jednako strastveno, ali ona nije ovdje da priča o svojim životima.

Aristide Pommier ima dvadeset i sedam godina, kovčevu kosu i jako je kratkovidan. Živi u Saint-Vincent-de-Tyrosse. Bio je u kuhinjama u istoj pukovniji kao i Manech 1916. Nakon jesenjih borbi, koristeći dopust, došao je vidjeti Mathilde, donositelj dobrih vijesti od njezina zaručnika, nasmiješene slike i visećih naušnica zamijenjenih, nije rekao za što, kod engleskih vojnika.

Prema njegovim riječima, sve je išlo nabolje u najboljem od ratova. A potom, pritisnut neočekivanim pitanjima, crvenih obraza i zamagljenih naočala, promijenio je pjesmu. Prepričavao je onaj ljetni dan kad je Ma-

nech, poplavljen tuđom krvlju i trgajući odjeću, bio gol odveden u pozadinu, i također ratno vijeće za izazvanu žuticu, relativnu popustljivost sudaca, bezrazložne drhtavice.

Nekoliko mjeseci kasnije, u travnju 17., kad su Etcheveryjevi primili potvrdu o smrti svojeg sina, Aristide Pommier se vratio na dopust da oženi kćer eksploatatora šume iz Seignosse, njegova gazde. Mathilde je mogla s njim popričati samo dvije minute na izlasku iz crkve. Bilo mu je žao zbog Manecha, čestitog momka. Ali on sam nije išao u vatru, osim one iz peći, ništa nije vidio, ništa čuo, nije znao ništa o tome što se dogodilo.

(Nastavlja se)
Roman Sébastiena Japrisota »Zaruke su dugo trajale« nedavno je objavio zagrebački nakladnik »Edicije Božičević«.

SAVJETI O ZDRAVLJU

Piše: mr. sci dr. Davor Moravek

Ovisnost je jedan od oblika bijega

Alkoholizam ili druga bolest ovisnosti u roditelja ili bliskih članova obitelji stres su za članove obitelji, a istodobno mogu biti i model ponašanja koji se prihvaća i uči. Ako otac pije, zašto ne bi i sin...

u obitelji koja se ne zna nositi sa stresom u obitelji i izvan nje.

Obitelj igra veliku ulogu u prepoznavanju i pomoći ovisniku, no brojni obiteljski problemi mogu

biti posljedica, ali i uzrok konzumiranju opojnih droga.

Alkoholizam ili druga bolest ovisnosti u roditelja ili bliskih članova obitelji stres su za člano-

ve obitelji, a istodobno mogu biti i model ponašanja koji se prihvaća i uči.

Ako stariji brat uzima opijate, koji primjer daje mladom bratu, ako on vidi dobre strane drogiranja, a zatvara oči pred onima lošima?

S druge strane, površni

ili jednostrani odnosi u obitelji, gdje jedna strana ne čuje drugu, nego nastoji progurati svoj način života kao jedino ispravno, vode prekidu komunikacije, otuđenosti u bijegu. Ovisnost je jedan od oblika bijega.

Neodgovornost, omalovažavanje socijalnih normi, propisa i obveza, slaba tolerancija na uznemiravanje i nizak prag za agresivno, čak i nasilničko ponašanje, mala sposobnost dovoljavanja svijesti o vlastitoj krivnji,

sklonost da se okrivljuju drugi, ili da se nude površna obrazloženja za vlastito ponašanje, najčešće se opažaju kao posljedica mnogostrukih interakcija u konzumenata svih tipova droga. U ovisnosti u užem smislu riječ je o skupini tjelesnih, socijalnih i kognitivnih fenomena u kojih trošenje neke supstancije ima za dotičnu osobu prednost pred drugim načinima ponašanja kojima je prije privlačna veću vrijednost.

(Nastavlja se)

Bilježimo sve veću pojavnost zloporebe opojnih sredstava, kao i porast pojedinih mentalnih poremećaja - posebno depresije. Istodobno, mijenjaju se društveni odnosi i preispituje se uloga obitelji, jer nestaju raniji, tradicionalni oblici obiteljskog života, te se javlja zatvaranje u mikroobitelji.

Djelotvorni roditelji su uzor zrelosti i autonomije svojoj djeci. Njihov identitet je čvrst i u njihovoj svijesti vrlo je malo nerazri-

ješenoga, potisnutoga i nesvjesnoga. Djeca stoga slobodno rastu i pritom raspolazu svojim spoznajnim sposobnostima, sposobnošću da vole, osjećaju, odlučuju i stvaraju predodžbe i tako ostvare sebe. Ona nisu žrtve roditeljskih »ispada« uzrokovanih njihovim nerazriješenim sukobima s vlastitim roditeljima.

Većina adolescenata je vezana uz obiteljski sustav. Poremećaj (disfunkcionalnost) je rezultat neadekvatnog ponašanja